

Van Drouwenermond naar Eindhoven

Albert van der Kaap

Abraham van der Kaap

Abraham, zoon van Hendrik van der Kaap en Antje Spreen, werd op 22 april 1877 geboren in Drouwenermond. Hij was getrouwd met Harmanna Holman, geboren op 28 januari 1877 in Zevenhuizen, als dochter van Jacob Holman en Fenje de Vries.

Op 3 juni 1905 verhuizen Abraham en Harmanna naar Emmer-Compasuum. Rond Emmen was de vervening in het begin van de twintigste eeuw, als laatste gebied in Drenthe, ter hand genomen en vermoedelijk was dat de reden voor hun vertrek naar Zuid-Oost-Drenthe.

Na twintig jaar hielden zij het daar echter voor gezien en vertrokken (in 1925) naar Eindhoven om daar bij Philips te gaan werken. Vermoedelijk had Abraham uiteindelijk toch heimwee naar Drenthe, want hij stierf op 17 september 1953 in Emmer-Erfscheidenveen. Harmanna stierf op 29 januari 1970 in Emmen.

Abraham en Harmanna

Harmanna

Sina van der Kaap

Zus Sina, geboren op 1 oktober 1879 in Drouwenermond, trouwde op 5 januari 1900 met de veenarbeider Harm Holman, de broer van Harmanna. Harm werd geboren in Zevenhuizen op 28 augustus 1874. Zij kregen twaalf kinderen.

Een klein jaar na haar broer, verhuisde ook Sina met haar man (op 16 maart 1906) van Drouwenermond naar Emmer-Erfscheidenveen. Toen haar broer naar Eindhoven vertrok volgde Sina hem opnieuw. Met haar man vertrok ze, op 24 juni 1925, naar Philipsdorp in Eindhoven, waar zij

gingen wonen aan de Zwaanstraat 38 in Philipsdorp, naast haar broer. Op 28 maart 1935 keerden zij, vanuit de Halvenmaanstraat 27 in Eindhoven, waar ze terecht waren gekomen, terug naar Emmer-Erfscheidenveen. Minder dan een jaar later keerden zij toch weer terug naar Eindhoven, want op 27 februari 1936 woonden zij op de Stephanusstraat 57 in Woensel (Eindhoven). Sina overleed in 1956.

Een, helaas niet al te scherpe, foto van Antje Spreen (zittend) en haar eveneens zittende dochter Sina.

Motieven voor de migratie naar Eindhoven

Na de Eerste Wereldoorlog heeft de vervening in Zuidoost Drenthe haar langste tijd gehad. De prijzen voor fabrieksturf, die tussen 1914 en 1920 verdrievoudigden, zijn in 1925 alweer gedaald tot het niveau van 1914. De lonen dalen, in verhouding tot de kosten van levensonderhoud, zelfs nog onder het niveau van 1914.

Om aan de crisis, die hiervan het gevolg is, te ontkomen staat voor veenarbeiders alleen de weg van de migratie open. Deze migratie is niet zozeer het idee van de veenarbeiders zelf geweest. Er blijkt sprake te zijn van een doelbewuste, geleide migratie. Het zijn de overheden, in 'combine' met de zich ontwikkelende industrie, die hiervoor verantwoordelijk zijn. Er is sprake van werving en selectie van potentiële arbeidskrachten, waarbij met name grote gezinnen met dochters in trek zijn. Zij worden uitgenodigd naar industriecentra te verhuizen, waarbij de eventuele uitsluiting van steunverlening als mogelijke 'stok achter de deur' kan hebben gediend. Vermoedelijk tussen 250 en 300 gezinnen hebben vanuit Drenthe de overstap naar Eindhoven gemaakt. Waarom zijn juist gezinnen met dochters voor Philips zo in trek? Ten eerste vereist de productie van gloeilampen, die dan nog maar gedeeltelijk is gemechaniseerd is, kleine en precieze handen. Ten tweede zijn meisjes goedkope arbeidskrachten. Wel is het zo, dat Philips zich realiseert dat het overbrengen van grote gezinnen alleen vanwege de dochters een zeker risico met zich meebrengt. Immers als de vader geen baan kan vinden in Eindhoven, kan het gezin besluiten weer naar Drenthe terug te gaan. Om dit te voorkomen moet dus ook voor de vader een baan bij Philips worden gevonden. Het is in dit licht bezien dan ook niet verwonderlijk dat Philips wijst op een derde aspect van het inschakelen van

meisjes in het productieproces: een aantal (goedkope) dochters compenseren voor het bedrijf het verlies, dat verbonden is aan het in dienst nemen van de (dure) vader. In 1928 vond Philips een aardige (en goedkope) oplossing voor het probleem van de 'dure vader'. Hij mocht een boerderijtje huren op het Brabantse platteland via de vereniging Thuis best mits hij tenminste drie dochters tussen 14 en 20 jaar meebracht die bij Philips kwamen werken en er in het gezin in de toekomst nog meer arbeidskrachten voor de gloeilampenfabriek beschikbaar zouden komen. Er worden in Eindhoven speciaal arbeiderswoningen voor de migranten gebouwd. En er ontstaat zelfs een wijk 'Drents Dorp' als een grootstedse enclave in een landelijk gebied. Er wordt niet volstaan met de bouw van huizen alleen. Op een aantal plaatsen worden ook winkels en scholen in de nieuwbouwplannen opgenomen.

Een interessante kijk op de visie van Eindhoven op de veenarbeiders die naar Philips komen wordt geleverd door het Eindhovens Dagblad van 22 augustus 1925, dat na een stuk over 'de nood in de venen' doorgaat met een beschrijving van de redding die voor 'de arme sloebers in het veen' nabij en mogelijk is. De krant beschrijft '*...hoe ze uitzien naar betere woningen, hoe ze de gezinnen benijden, welke werk gevonden hebben bij de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken en nu naar Eindhoven vertrekken. Bijna honderd gezinnen zullen daar werk vinden en gaan daar een heel wat meer menswaardig bestaan tegemoet. In plaats van hun armzalige behuizing zullen zij er vinden, geriefelijke, ruime arbeiderswoningen, berekend op gezinnen van 8 à 10 en meer personen die met Regeeringssubsidie worden gebouwd (...). Zie hier een gelukkig voorbeeld, hoe een bloeiende industrie in samenwerking met de Regeering op de meest praktische en meest gezonde wijze het hare kan bijdragen in de leniging van den nood in onze armste provincie.*'

Philips heeft op de dagelijkse gang van zaken in het Drents Dorp een grote invloed uitgeoefend. Vooral de macht van de door Philips ingezette woninginspectrices mag hierbij niet worden onderschat.¹

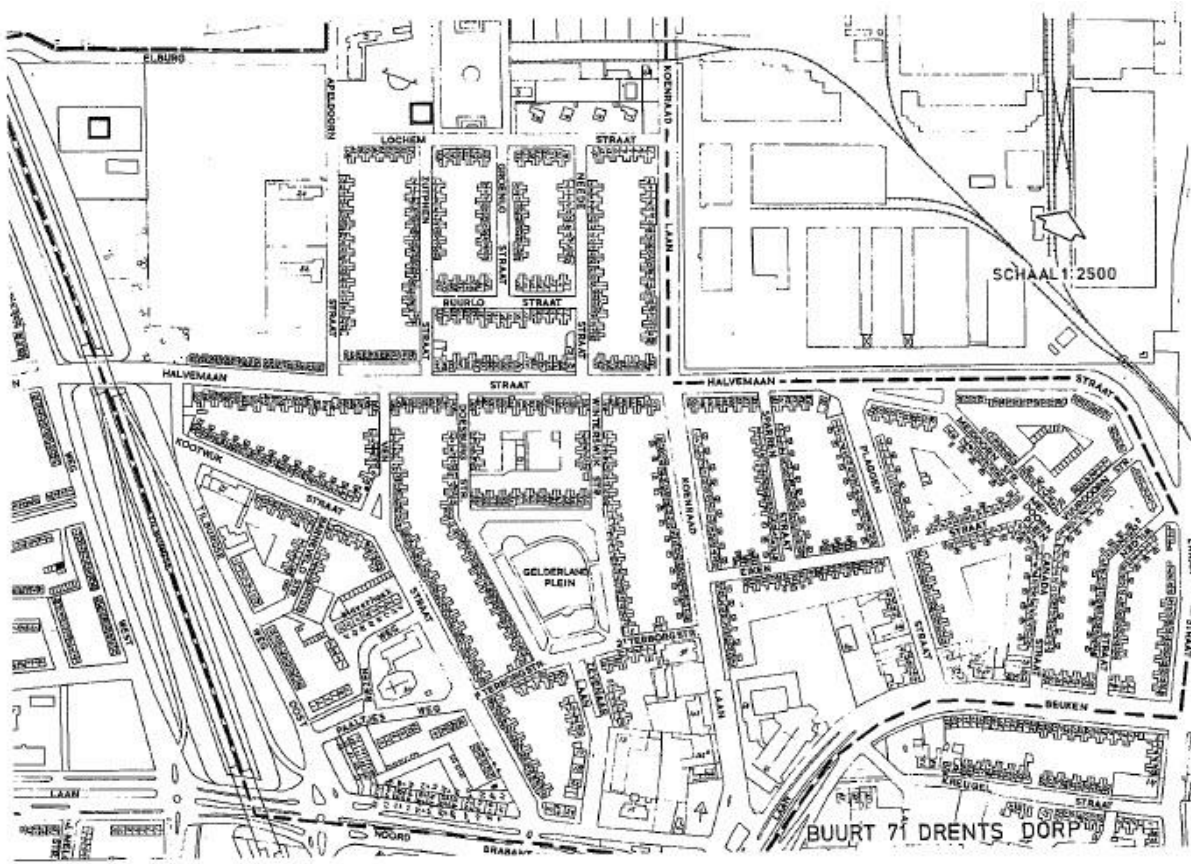
Het Drentse dorp

In Eindhoven gingen broer en zus wonen in het 'Drentse dorp'. Deze woonbuurt in Strijp (Eindhoven) werd in de jaren 1925-1930 gebouwd. De naam houdt verband met het grote aantal arbeidskrachten uit Drenthe dat de N.V. Philips had aangetrokken. Maar ondanks de naam woonden hier ook veel Groningers, glasblazers uit midden en oost Europa en verder Philips-mensen uit alle provincies inclusief autochtone Eindhovenaren.

Veel bewoners zijn honkvast: de kinderen van de eerste bewoners nemen soms ook de huur van de woning over zodat er tot aan de eeuwwisseling oorspronkelijke Drents Dorpers blijven wonen. Vanaf 1960 vinden veel ook van de Spaanse gastarbeiders die naar Eindhoven komen in Drents Dorp een onderdak.

---

¹ Deze tekst is afkomstig van <http://www.noordelingen.nl/ParenteelvanJan%20EgbertsdeVriese.htm> en ontleend aan Kramer, F.P.W.A. (1989). *Een lichtende toekomst tegemoet*. In Nieuwe Drentse Volksalmanak.

Abraham en Harmanna woonden vanaf het begin van het Philipsdorp aan de Zwaanstraat 36, Sina en Harm op nummer 38. Dit stukje straat heet hier nog steeds Zwaanstraat met de huisnummers 32 t/m 40. Waarschijnlijk bij de realisering van de rondweg en het 'Strijps Bultje' werd dit stuk hernoemd in Schootsestraat met de huisnummers 2 tot/met 12. Het deel 'na' de rondweg bleef Zwaanstraat heten. Aan het einde van dit blok ligt rechts de Kreugelstraat.

In 1934 wonen Abraham en Harmanna aan de Plaggenstraat 27².

De Plaggenstraat

Op zondag 5 september 1928 komt er aan de Plaggenstraat 47 een gezin te wonen. Toen de dochter van de oorspronkelijke bewoonster in 2001 overleed, woonde zij nog steeds wonende aan de Plaggenstraat 47 en stond de hele familie even stil bij de geschiedenis van het huis dat 73 jaar door de familie was gehuurd. Het werd als nieuwbouwhuis opgeleverd aan "OPA" en nu pas, in 2001, voor het eerst weer teruggegeven voor verhuur. In die 73 jaar was er slechts 1 persoon geboren.

² <http://www.ihesm.com/eindhoven1934/drentsdorp/>

Foto uit 1929. Rechts de oneven nummers.

In 1938 keerde Abraham met zijn vrouw terug naar Emmen. Hun kinderen bleven echter in Eindhoven of omgeving wonen.